

VLOGA SPLOŠNIH KNJIŽNIC V DIGITALNI DOBI

RAZISKOVALNA NALOGA

SLOVENŠČINA

ŽIVA FILIPIČ

8. RAZRED

MENTORICA: MATEJA RAZGOR

ŠOLSKO LETO: 2019/2020

OŠ RIHARDA JAKOPIČA

LJUBLJANA

Povzetek

V teoretičnem delu raziskovalne naloge sem predstavila, kako se je vloga knjižnic skozi čas spreminjala. Ker pa me je zanimalo tudi, kako doživljajo knjižnico moji vrstniki, sem pripravila anketo in jo razdelila učencem od petega do devetega razreda na Osnovni šoli Riharda Jakopiča. Preverila sem, kako pogosto obiščejo Mestno knjižnico Ljubljana, kaj tam počnejo ter kako dobro poznajo e-storitve. Ugotovila sem, da 77 % vseh anketirancev knjižnico obišče več kot štirikrat na leto. Od teh je največ petošolcev, šestošolcev in sedmošolcev, ki pa v knjižnico ne hodijo le zaradi izposoje knjig, temveč tudi zaradi ostalih storitev, ki jih te ponujajo.

Knjižnice ponujajo tudi e-storitve. Ankete so pokazale, da 60 % anketiranih učencev e-storitev ne pozna ali jih ne uporablja, kar bi moralo biti knjižničarjem pomembno opozorilo. Izkazalo se je, da je najbolj poznana e-storitev katalog Cobiss, sledita pa e-podaljševanje in e-rezerviranje knjig. Trend izposoje knjižnega gradiva v slovenskih splošnih knjižnicah skozi zadnjih deset let niha in predvsem v zadnjih dveh letih upada. Le dodatna potrditev, da se vloga knjižnic spreminja in, kot meni tudi Samo Rugelj, ki sem ga za namen raziskovalne naloge intervjuvala, je pred knjižnicami izziv, kako se na vse te spremembe odzvati.

KLJUČNE BESEDE: knjižnica, osnovnošolci, e-storitve, digitalizacija, izposoja

KAZALO

1	UVOD	5
2	CILJI	5
3	HIPOTEZE	6
4	METODE DELA	6
5	TEORETIČNI DEL	6
5.1	ZGODOVINA KNJIŽNIC V SVETU IN PRI NAS	6
5.2	VLOGA KNJIŽNIC DANES	9
5.2.1	Splošne knjižnice – primer Mestne knjižnice Ljubljana	10
5.3	POJAV DIGITALIZACIJE	12
5.3.1	Opis e-storitev	14
5.4	PREDHODNE RAZISKAVE	18
6	RAZISKOVALNI DEL	20
6.1	METODE DELA	20
6.1.1	Intervju	21
6.1.2	Ankete	23
6.2	REZULTATI ANKETE IN INTERVJUJA	24
6.2.1	Razprava	30
7	ZAKLJUČEK	31
8	ZAHVALA	32
9	LITERATURA IN VIRI	33
10	PRILOGA	35

KAZALO SLIK

Slika 1: Sorbona danes.....	7
Slika 2: Narodna univerzitetna knjižnica (NUK) danes	8
Slika 3: Knjižnica Šiška.	11
Slika 4: Vhod knjižnice Šiška.	12
Slika 5: Vprašaj knjižničarja	14
Slika 6: Katalog Cobiss	16
Slika 7: Ikona Biblosa (e-izposoja e-knjig).....	17
Slika 8: Spletna stran Mestne knjižnice Ljubljana.....	18
Slika 9: Izposoja fizičnih knjig in elektronskih knjig na dom v splošnih knjižnicah v Sloveniji.....	20
Slika 10: Samo Rugelj in jaz (Živa Filipič)	23
Slika 11: Delitev anketirancev na spol.....	24
Slika 12: Delitev anketirancev na razred in spol.....	25
Slika 13: Kako pogosto obišeš knjižnico?	25
Slika 14: Pogostost obiska knjižnice glede na razred	26
Slika 15: Ali greš v knjižnico le zaradi izposoje knjig?	26
Slika 16: Prikaz namena obiska knjižnice, porazdeljeno po razredih Osnovne šole.....	27
Slika 17: Zakaj poleg knjig še hodiš v knjižnico?	28
Slika 18: Drugi razlogi za obisk knjižnice po razredih.	28
Slika 19: Ali uporabljaš katero izmed e-storitev, ki jih ponuja Mestna knjižnica Ljubljana?	29
Slika 20: Prikaz odgovora na vprašanje: Katere e-storitve uporabljaš/ poznaš ?.....	29

KAZALO RAZPREDELNIC

Tabela 1: Izposoja fizičnih knjig na dom MKL.....	19
Tabela 2: Število izposojenih knjig v zadnjih desetih letih.	19

1 UVOD

Sem Živa Filipič in v prostem času zelo rada berem. Knjige včasih kupim v knjigarni, še pogosteje pa si jih izposodim v knjižnici, ki jo pogosto obiščem.

Knjižnico sem obiskovala že kot otrok. Izposojala sem si slikanice in se redno udeleževala tedenskih ur pravljic. Z odraščanjem sem nadaljevala z izposajo kratkih zgodb, zdaj pa prebiram mladinsko in včasih tudi odraslo literaturo. Knjižnice obiskujem tudi med počitnicami, ko sem pri babicah. Včlanjena sem v knjižnico Piran, knjižnico Bena Zupančiča Postojna in v Mestno knjižnico Ljubljana. Prav vsaka je posebna, saj ljudje izven Ljubljane drugače živijo s knjižnicami in je temu prilagojena tudi njihova ponudba.

Brez knjig težko zdržim dlje časa. Vem pa, da precej mojih sošolk in sošolcev branja ne mara. Zato tudi ne vidijo smisla obiskovanja knjižnic in verjetno tudi ne poznajo vseh storitev, ki jih knjižnice ponujajo. Kljub pametnim telefonom, ki jih vsi radi uporabljamo, mislim, da so knjižnice še vedno pomembne ustanove. Z modernizacijo storitev se njihova vloga še spreminja. V času pisanja tega uvoda sem v časopisu Delo prebrala članek o 17-letniku iz Ajdovščine, ki je v manjšem zaselku ustanovil knjižnico z namenom, da bi se ljudje med seboj več družili. Zanimivo se mi je zdelo, da v knjižnici nimajo računalnikov in tako spodbujajo bralne navade prebivalcev ter ohranjajo namen prvotne knjižnice, kot so branje, izposoja knjig ter druženje.

Želim si, da bi moji vrstniki radi zahajali v knjižnice, tudi če ne zaradi izposoje knjig, pa zaradi sprostitve. Vloga knjižnic se spreminja, ponujajo različne storitve, lahko je tudi kot srečevališče. S prijateljicami pogosto zahajamo v knjižnico skupaj, kjer debatiramo o knjigah, šoli, prostem času itd. Zato sem se odločila, da v raziskovalni nalogi preučim vlogo knjižnic v današnjem času in storitve, ki jih le-te ponujajo. Preverila bom poznavanje in pogostost uporabe njihovih storitev s strani osnovnošolcev.

2 CILJI

- Iz literature in spleta izvedeti čim več o spreminjanju vloge knjižnic, digitalizaciji in knjižničnih storitvah.
- Sestaviti anketo.
- Anketirati učence od 5. do 9. razreda OŠ Riharda Jakopiča.
- Analizirati anketo.
- Narediti intervju z osebo, ki se ukvarja s knjigami in pozna delovanje knjižnic.
- Podati lastno mnenje v povezavi s sedanjo vlogo knjižnic.

3 HIPOTEZE

- Knjižnica ni več samo prostor za izposajo knjig.
- Učenci od petega do devetega razreda OŠ Riharda Jakopiča obiščejo Mestno knjižnico Ljubljana (MKLJ) zaradi izposoje knjig manj kot 4-krat na leto.
- Večina anketiranih uporabnikov (60 %) je slabo obveščenih o e-storitvah, ki jih izvaja Mestna knjižnica Ljubljana(MKLJ).
- Izposoja knjižnih gradiv zadnjih desetih letih upada.

4 METODE DELA

- Iskanje literature in člankov.
- Anketiranje.
- Intervju z osebo, ki se ukvarja s knjigami in pozna delovanje knjižnic.

5 TEORETIČNI DEL

V teoretičnem delu bom predstavila:

- Zgodovino knjižnic v svetu in pri nas.
- Vloga knjižnic danes.
- Pomen digitalizacije.
- Predhodne raziskave, ki se nanašajo na izposajo knjižnih gradiv.

5.1 ZGODOVINA KNJIŽNIC V SVETU IN PRI NAS

V preteklosti je prvo sporazumevanje med ljudmi potekalo z gibi. Kasneje so se ljudje pričeli sporazumevati s pomočjo govora. S tem je pojavilo ustno izročilo, ki pa je bilo omejeno na človeški spomin. Z razvojem civilizacije ustno izročilo ni več zadostovalo. Najdragocenejši dar je postala pisava. Osnovni pogoj za nastanek pisave je bila stalna naseljenost in razslojevanje družbe s svečeniki in uradniki, ki so se naučili umetnosti pisanja, s tem pa jim ni bilo potrebno več opravljati fizičnih del, kot sta oranje in sejanje. Prvi takšni primeri so se pojavili v Egiptu, Mezopotamiji, kjer so se ohranila pričevanja, ko na primer oče v pozno egiptovskem besedilu spodbuja sina, naj se pridno uči. Pisavo so ljudje takrat razumeli kot sistem človeškega sporazumevanja z vidnimi znaki. Najstarejše knjige so bile iz posušene ali žgane gline.

Vir: (DOLAR, Jaro.1982. Spomin človeštva. Ljubljana: Cankarjeva založba. str. 12).

Prve knjižnice so se pojavile že pred našim štetjem. Pri Grkih v antiki so bile ustanovljene zasebne knjižnice. Najbolj poznana je knjižnica v Aleksandriji. Kasneje so Rimljani na pohodih po grških deželah zaplenili knjige in ustanavljali prve javne knjižnice. Ker pa so knjige zelo cenili, so jih z vdori barbarov umaknili za samostanske zidove. V 13. stoletju so se pojavile tudi prve univerzitetne knjižnice. Prva med njimi je bila na pariški Sorboni, kjer so bile knjige priklenjene, da jih obiskovalci ne bi iz knjižnice odnašali.

Slika 1: Sorbona danes.

Ko so se pričele pojavljati tiskane knjige, so bile te sprva manjvredne od rokopisov. V 17. in 18. stoletju se je knjižničarstvo zasnovovalo na modernih zasnovah; knjižnice so postajale večinoma javna last.

Vir: (Knjižnica Ivančna Gorica. 2008. Animirana zgodovina knjižnic: Od najstarejših ohranjenih knjig do danes. [Online]. [Pridobljeno 18.12.2019; 16:47]. Dostopno na spletnem naslovu: https://www.youtube.com/watch?v=OY5O_KI1BdE&feature=player_embedded).

V Sloveniji so bile prve knjižnice znotraj samostanov: v Stični, Žičah, Bistri, Pleterjah in drugod. Obdobje reformacije z Martinom Luthrom na čelu je bila pri nas pomembna prelomnica v odnosu človeka do knjige. Občinskim svetom je Martin Luther predlagal ustanovitev knjižnic z besedami »naj oblastem ne bo žal truda in stroškov, da posebno v velikih mestih, ki to zmorejo, ustanovijo dobre knjižnice. Namen take hiše ni samo, da v njej berejo in študirajo, ampak, da se dobre knjige ohranijo in ne izgubijo z umetnostjo in jeziki vred, ki jih imamo po božji

milosti«. Pobudnik ustanovitve prve mestne knjižnice v Ljubljani je bil leta 1569 Primož Trubar, ki je knjižnici daroval tudi svoje knjige (Abecednik, Katekizem in druge). Kasneje je knjižnico obogatil še Jurij Dalmatin, Adam Bohorič in drugi.

Vir: (DOLINAR, France Martin. 2004. Knjižnice skozi stoletja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. str. 140 – 142).

V obdobju protireformacije, ki je sledilo, so prepovedali protestantsko bogoslužje. Nastale so knjižnice v redovih katoliške cerkve (jezuitske, kapucinske,...). Svoje knjižnice so imeli plemiči (primer Valvasorjeve v 17. stoletju). Baron Žiga Zois je sistematično zbiral slovensko literaturo in njegova knjižnica s 4000 zvezki je bila na razpolago širšemu krogu slovenskih prosvetljenih pisateljev (Valentin Vodnik, Matija Čop in drugi).

Vir: (DOLINAR, France Martin. 2004. Knjižnice skozi stoletja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. str. 180 – 183).

Leta 1919 so Slovenci ustanovili lastno univerzo v Ljubljani in Študijska knjižnica je prevzela vlogo univerzitetne knjižnice (imenovala se je Državna študijska knjižnica, od leta 1921 pa Državna biblioteka). Takrat je imela 110 000 zvezkov. Knjižnica je dobila pravico do obveznega izvoda knjig iz vse Jugoslavije. Z uredbo Narodne vlade Slovenije je bila knjižnica leta 1945 preimenovana v Narodno in univerzitetno knjižnico (NUK), kot jo poznamo še danes. Imamo pa danes v Sloveniji še druge knjižnice, kot so Muzejska knjižnica v Ljubljani, Knjižnica Slovenske akademije znanosti in umetnosti – največja specializirana knjižnica v Sloveniji, Centralna tehnična knjižnica – specializirana knjižnica tehničnih in prirodoslovnih strok, knjižnice posameznih fakultet, inštitutov in številne druge. Knjižnice so postale nepogrešljive tako na znanstvenem in strokovnem področju kot pri splošni in bralni vzgoji otrok in odraslih.

Vir: (DOLINAR, France Martin. 2004. Knjižnice skozi stoletja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. str. 185 – 186).

Slika 2: Narodna univerzitetna knjižnica (NUK) danes

5.2 VLOGA KNJIŽNIC DANES

Knjižnica je zbirka pismenih zapisov znanstvene, poučne in kratkočasne vsebine, ne glede na to, ali so pisani z roko ali reproducirani na mehaničen način. Govorimo o pismenih zapisih ne glede na snov, na katero so bili ti zapisi napisani (kamen, glinene ploščice, papirus, pergament, papir, v najnovejšem času različni elektronski zapisi). (DOLINAR, France Martin. 2004. Knjižnice skozi stoletja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Str. 7).

Danes je knjižnica definirana tudi kot organizacija ali del organizacije, katere glavni namen je zagotavljati dostop do uporabe informacijskih virov, storitev in pripomočkov, ki so potrebni za zadovoljevanje informacijskih, raziskovalnih, izobraževalnih, kulturnih ali sprostitvenih potreb njenih uporabnikov. (Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana. BibSiSt online. (Online.) (Pridobljeno 13. 11. 2019), dostopno na <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/definicije/index.php?c=11> .)

Organizacija slovenskih splošnih knjižnic je formalno opredeljena z Zakonom o knjižničarstvu (ZKnj-1), ki v 7. členu deli knjižnice po prevladujočem krogu uporabnic in uporabnikov na splošne, šolske, visokošolske, specialne in na nacionalno knjižnico. Ta zakon tudi določa, da razvoj knjižnic usmerjajo standardi in strokovna priporočila, ki se nanašajo na organiziranost in delovanje knjižnične javne službe, katere sprejme Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. (Republika Slovenija. 8. 11. 2001. Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije (PIS). (Online.) (Pridobljeno 14. 11. 2019), dostopno na http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442&sa=X&ved=2ahUKEwjalc_roJTnAhWK_KQKHVjwBpsQFjAAegQIAhAB# .)

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028 opredeljujejo splošno knjižnico, ki jo bom obravnavala v nadaljevanju raziskovalne naloge, kot organizacijo, ki zbira, obdeluje, hrani, vzdržuje, predstavlja in posreduje knjižnično gradivo in informacijo, ki omogoča uporabo knjižničnega gradiva in zagotavlja vsakomur na svojem območju dostop do znanja, informacij in storitev, ne glede na njegovo starost, spol, versko in politično prepričanje, narodnost, raso, jezik ali socialni status, zaposlitev in stopnjo izobrazbe, kakor tudi vsem posameznikom in skupinam s posebnimi potrebami.

Pomemben vidik razvoja splošnih knjižnic predstavlja uveljavljanje knjižničnih vlog, ki jih določajo Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice:

1. Razvoj pred-bralne pismenosti,
2. Bralna kultura in bralna pismenost otrok,
3. Bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov,
4. Bralna kultura in bralna pismenost odraslih,

5. Pridobivanje znanja,
6. Informacijsko in računalniško opismenjevanje,
7. Vključevanje v družbo,
8. Domoznanska dejavnost ,
9. Informacijsko središče lokalne skupnosti,
10. Seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi,
11. Spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti. (Ministrstvo za kulturo RS. Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028. (Online.) (Pridobljeno 15.12.2019), dostopno na <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/2ffbd52377/Strokovna-priporocila-in-standardi-za-splosne-knjiznice.pdf> .)

5.2.1 Splošne knjižnice – primer Mestne knjižnice Ljubljana

Primer splošne knjižnice v Ljubljani je Mestna knjižnica Ljubljana (MKLJ). Njene območne enote s svojimi krajevnimi knjižnicami so Knjižnica Bežigrad, Knjižnica Jožeta Mazovca, Knjižnica Otona Župančiča, Knjižnica Prežihov Voranc, Slovanska knjižnica, Knjižnica Šiška, Pionirska knjižnica, Center za vseživljenjsko učenje, Trubarjeva hiša literature, Potujoča knjižnica.

MKLJ izvaja storitve za otroke, mladostnike in odrasle ter za posebne skupine uporabnikov. Sprejet ima Pravilnik o poslovanju Mestne knjižnice Ljubljana z uporabniki, ki določa njene naloge. Te so:

1. vpogled v knjižnične zbirke v prostem pristopu in njihovo uporabo;
2. uporabo javnih knjižničnih katalogov, vzajemnega kataloga in drugih podatkovnih zbirk in informacijskih virov;
3. dostop do splošno dostopnih elektronskih virov javnih oblasti in njihovo uporabo;
4. posredovanje informacij o gradivu in iz gradiva;
5. izposajo knjižničnega gradiva v knjižnici in na dom;
6. medknjižnično izposajo;
7. usposabljanje uporabnikov za uporabo knjižnice;
8. pomoč in svetovanje pri iskanju gradiv, informacij in pri uporabi knjižnice;
9. seznanjanje z novostmi v knjižnici;
10. preslikovanje iz knjižničnega gradiva, ki je v lasti knjižnice;
11. rezerviranje knjižničnega gradiva;
12. uporabo tehnične opreme, namenjene uporabnikom;
13. dostop do svetovnega spleta;

14. dostop do dejavnosti in prireditev.

(Mestna knjižnica Ljubljana. Pravilnik o poslovanju Mestne knjižnice Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 16.11.2019), dostopno na <https://www.mklj.si/zauporabnike/pravilnik-o-poslovanju-knjiznice> .)

Knjižnica Šiška je ena izmed enot mestne knjižnice Ljubljana. Izpostavila bi jo, ker je po oddaljenosti zelo blizu naši šoli, zato menim, da jo večina učencev obišče. Posebnost knjižnice so specializirane zbirke gradiva. V Knjižnici Šiška pripravljajo številne zabavne in izobraževalne prireditve za vse starostne skupine obiskovalcev z različnimi interesi. Za otroke prirejajo ure pravljic, ustvarjalne delavnice in kinološke ure, ponujajo pa tudi delavnice tujih jezikov. V sodelovanju z društvom Tačke pomagačke redno izvajajo srečanja »Beremo s tačkami«, na katerih otroci berejo knjige čisto pravim kužkom. Za odrasle redno prirejajo literarne večere, strokovna predavanja z različnimi aktualnimi temami, izobraževalne delavnice ter potopisna predavanja. (Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 23.11.2019). Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.mklj.si/knjiznica-siska> .)

Slika 3: Knjižnica Šiška.

Slika 4: Vhod knjižnice Šiška.

5.3 POJAV DIGITALIZACIJE

Vedno bolj se tudi na področju knjig in knjižnic omenja pojem digitalizacija. Živimo v obdobju, ko tehnologija in digitalizacija korenito spreminja naš način življenja. Digitalne tehnologije in njihova uporaba so gonilo sodobnega družbenega in gospodarskega razvoja. Tako se v času velikega tehnološkega napredka in globalizacije spreminja tudi tradicionalna vloga knjižnice. Pojav interneta, elektronskih baz, ter različnih tehnoloških naprav, ki omogočajo uporabnikom dostop do informacij kadarkoli in kjerkoli, so postavili knjižnice v nov položaj.

Zakon o knjižničarstvu določa, da knjižnice predstavljajo knjižnično gradivo v kakršnikoli obliki zapisa, ki jih zbirajo in javnosti posredujejo knjižnice ter so namenjeni za potrebe kulture, izobraževanja, raziskovanja in informiranja. (Republika Slovenija. Pravno – informacijski sistem (PIS). (Online.) (Pridobljeno 23.11.2019), dostopno na http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442&sa=X&ved=2ahUKEwjalc_roJTnAhWK_KQKHVjwBpsQFjAAegQIAhAB).

Digitalna knjižnica je knjižnica na spletu, ki je na voljo vsem - kadarkoli in kjerkoli, prek računalnika ali mobilnega telefona. Do nje lahko dostopate prosto, brez vseh omejitev. Splošna knjižnica je danes prepletena z digitalnimi tehnologijami. Uvajanje in nadgrajevanje informacijskih tehnologij je precej pripomogla k razvoju in posledično k večji prepoznavnosti splošnih knjižnic, ki so se dobro znašle v času hitrih sprememb digitalnih medijev.

Digitalizacija prinaša sprejemanje ali povečanje uporabe digitalne tehnologije s strani uporabnikov. Pri tem ločimo med digitizacijo in digitalizacijo. Digitizacija je proces pretvarjanja analognih informacij v digitalne informacije. Gre za opisovanje objekta, slike, zvoka, dokumenta ali signala z binarno kodo, običajno z namenom, da bi ga shranili oz. elektronsko

obdelali na računalniku ali drugih elektronskih napravah. Digitalizacija pa se pojavi, ko se ta proces uporabi za izboljšanje kulturnih, ekonomskih in drugih procesov.

Vir: (GORENŠEK, Tilen. Digitizacija, digitalizacija in digitalna transformacija. (online.) (Pridobljeno 20.11.2019), dostopno na <https://ipm.si/homopolitikus/digitizacija-digitalizacija-in-digitalna-transformacija/> .)

Strategija razvoja digitalne knjižnice Slovenije 2007-2010 določa, da so digitalne knjižnice organizirane zbirke digitalnih dokumentov, ki so v spletnem okolju na enostaven način dostopne javnosti. Vsebujejo lahko digitalizirano gradivo in gradivo, ki je bilo že izvorno izdelano v digitalni obliki. Digitalna knjižnica je torej knjižnica, ki uporabnikom nudi informacijske vire v digitalni obliki in jim s svojimi storitvami zagotavlja njihovo dostopnost in uporabo .

Glavni razlog za digitalizacijo knjižničnih zbirk v analogni obliki je, da se uporabnikom omogoči njihova dostopnost v spletnem okolju, v nekaterih primerih pa gre tudi za vprašanje njihovega »preživetja«, saj se analogni zapisi z njihovim staranjem (oz. staranjem nosilcev zapisa) slabšajo in se zato dragoceno gradivo izgublja (npr. Avdio– vizualno gradivo) (Narodna univerzitetna knjižnica Ljubljana. 2006. Strategija razvoja Digitalne knjižnice Slovenije – dLib.si 2007-2010. (Online.) (Pridobljeno 22. 11. 2019), dostopno na http://www.dlib.si/documents/2007/Strategija_Dlib.pdf.)

Nedavno je bil v časopisu Delo objavljen članek, ki je govoril o tem, da spletna prodaja ne odžira kruha le knjigarnam, ampak celo knjižnicam, ki morajo tekmovati z Amazonom, Kindlom, Iphonom in drugimi ponudniki spletne izposoje.

Vir: (BANDUR, Simona. 2020. Tvit iz knjigarne: »Niti ene knjige nismo prodali, \$0.00«. V: Delo, 18. Januar. 2020, 62/14, str. 21.)

Danes knjižnice ponujajo e-storitve (storitev knjižnice, dostavljena na elektronski način z lokalnih strežnikov ali zagotovljena preko omrežja).

(Center za razvoj knjižnic. 2018. Definicije 2018. (Online.) (Pridobljeno 29.2.2020), dostopno na spletnem naslovu: https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/definicije/definicije_2018.pdf .)

Mestna knjižnica Ljubljana (MKLJ) ponuja e storitvi »Moja knjižnica« , »Vprašaj knjižničarja«, »katalog Cobiss«, »e-izposoja e-knjig«, »e-vpis« in »spletne strani knjižnice«. Vse sem na kratko opisala v nadaljevanju. (Mestna knjižnica Ljubljana. Storitve. [Online]. [Pridobljeno 23.11.2019; 16:50]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.mklj.si/>).

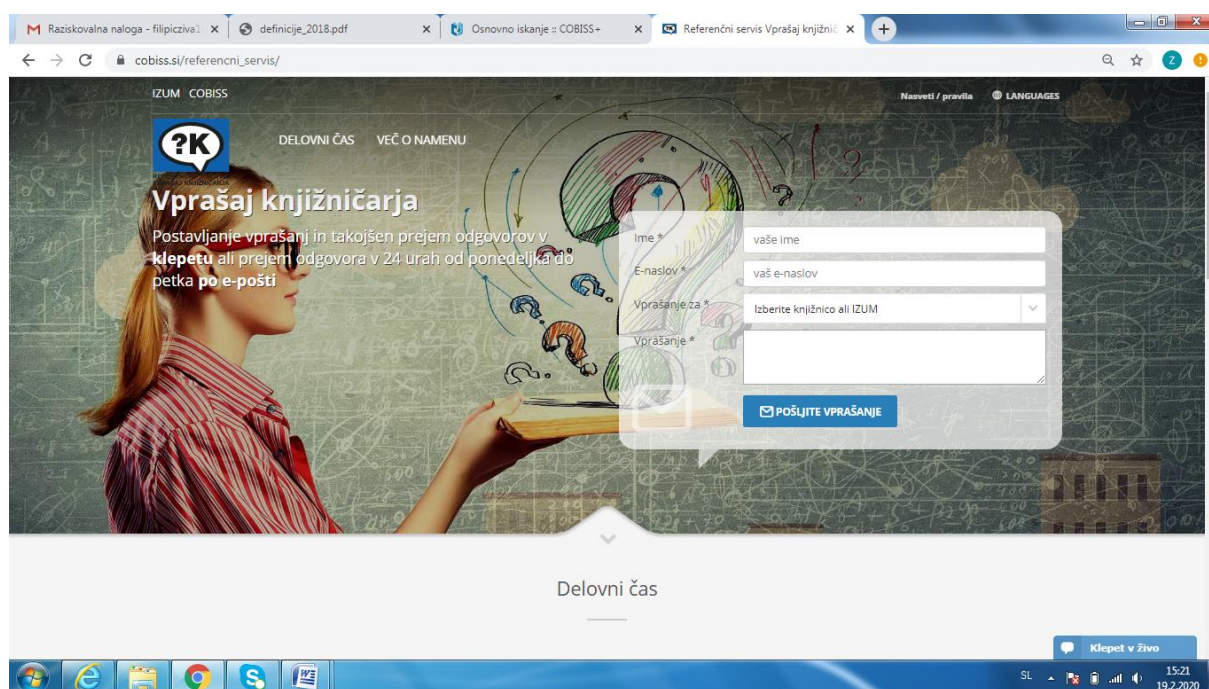
5.3.1 Opis e-storitev

VPRAŠAJ KNJIŽNIČARJA

Referenčni servis Vprašaj knjižničarja je sledil razvoju informacijske in komunikacijske tehnologije. Gre za ponudbo storitev, ki jih uporabniki sicer lahko dobijo le v knjižnici.

»Online« referenčni servis ni nadomestilo za klasično referenčno službo v knjižnici, je pa bolj priročen in dodaja novo dimenzijo informacijskim storitvam knjižnice.

V referenčni servis Vprašaj knjižničarja je vključenih 9 knjižnic (splošne in visokošolske) ter IZUM, ki pokrivajo različna področja. V referenčnem servisu delajo knjižničarji oz. informatorji, ki so informacijski specialisti in znajo poiskati informacije, ki jih iščejo uporabniki. Tako pomagajo uporabnikom pri iskanju virov, ki jim bodo koristili pri pisanju seminarskih ali diplomskih nalog in pri iskanju informacij o področjih, ki jih posebej zanimajo. (Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 2. 1. 2020), dostopno na https://www.cobiss.si/referencni_servis/#more.)

Slika 5: Vprašaj knjižničarja

MOJA KNJIŽNICA

Moja knjižnica deluje na spletu, kjer s pomočjo osebnega gesla omogoča uporabniku:

- Pregled nad izposojenim in rezerviranim gradivom: uporabnik lahko najde podatke o svoji članski številki, številu izposojenega oziroma rezerviranega gradiva ter številu izposojenih e-knjig.
- Podaljšanje roka izposoje.
- Naročanje gradiva: prosto gradivo, ki je v enotah Mestne knjižnice Ljubljana (MKLJ) na voljo za izposajo; uporabnik ga lahko naroči in ga prevzame v knjižnici, kjer ga je naročil.
- Rezervacije gradiva.
- Naročanje medknjižničnega gradiva.
- Pregled dolgov in omejitev v knjižnici.
- Izbiranje obvestil, ki jih uporabnik želi prejemati.
- Spreminjanje e-naslova in telefonske številke.
- Spletni vpis v knjižnico.

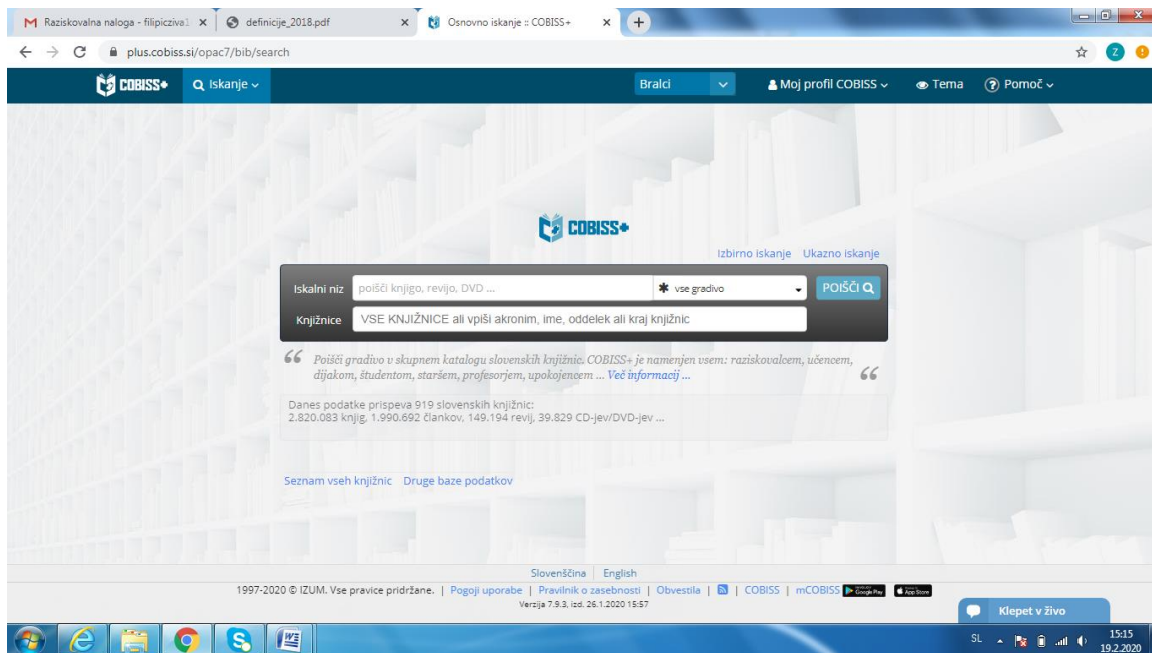
(Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 2. 1. 2020), dostopno na <https://www.mklj.si/storitve/moja-knjiznica> .)

KATALOG COBISS

»COBISS+« knjižnicam in uporabnikom knjižnic omogoča »online« dostop (preko spleta) do naslednjih podatkov:

- vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov COBIB – skupni katalog knjižnic, ki sodelujejo v sistemu COBISS,
- lokalne baze podatkov – katalogi knjižnic v sistemu COBISS,
- druge baze podatkov v sistemu COBISS – specializirane baze podatkov, ki so del sistema COBISS,
- drugi informacijski viri – tuje in domače specializirane baze podatkov.

COBISS+ je namenjen vsem uporabnikom; tako otrokom, kot odraslim. Torej vsakomur, ki išče informacije ali gradivo, ki je na voljo v slovenskih knjižnicah, tudi če gre za elektronsko gradivo. (Cobiss. (Online.) (Pridobljeno 2. 1. 2020), dostopno na <https://plus.cobiss.si/opac7/help> .)

Slika 6: Katalog Cobiss

E-IZPOSOJA E-KNJIG

E-knjiga je dokument v digitalni obliki, ki je primerljiv s tiskano knjigo. Včasih je za uporabo e-knjige potrebna posebna programska oprema ali prenosna naprava (bralnik e-knjig). E-knjige lahko knjižnica posoja uporabnikom na prenosnih napravah (bralnikih e-knjig) ali s prenosom, ki je časovno omejen, na uporabnikov osebni računalnik.

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana. Definicije 2018. (Online.) (Pridobljeno 19. 2. 2020), dostopno na https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/definicije/definicije_2018.pdf .)

Spletni portal Biblos ponuja elektronske knjige, ki si jih lahko uporabniki izposodijo s svojimi prenosnimi napravami (e-bralniki, pametnimi telefoni, tablicami in računalniki) ali si elektronski bralnik brezplačno izposodijo v MKLJ knjižnicah. Sami oz. ob pomoči knjižničarja si lahko prenesejo želeno knjigo iz elektronske knjižnice Biblos.

(Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 3.1.2020), dostopno na <https://www.mklj.si/gradivo/biblos> .)

Slika 7: Ikona Biblosa (e-izposoja e-knjig)

E-VPIS

V Mestno knjižnico Ljubljana se lahko uporabniki samostojno vpišejo preko spleta. Ob izpolnjenem obrazcu in plačilu članarine, imajo možnost uporabe e-storitev knjižnice. Spletni vpis je posebej primeren za bralce e-knjig, ki so uporabnikom za brezplačno izposajo na voljo na portalu Biblos, pa tudi drugim, ki jim spletni vpis predstavlja enostavnejši vstop v knjižnico.

(Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 3.1.2020), dostopno na <https://www.mklj.si/aktualno/item/19270-spletni-vpis-v-knjiznico#.Xg8eIFVKJIU> .)

SPLETNE STRANI KNJIŽNICE

Spletna stran Mestne knjižnice Ljubljana je namenjena predvsem njenim članom. Na njej lahko najdemo opise storitev, obratovalni čas knjižnice, pravilnike, cenike... Preko spletne strani se uporabniki lahko včlanijo v knjižnico, podaljšajo ali rezervirajo že izposojene knjige... Uporabnikom nudi tudi podatke o javnem značaju, raziskave, ki so jih naredili v preteklosti, stike oziroma kontakte, statistike, projekte...

Slika 8: Spletna stran Mestne knjižnice Ljubljana

5.4 PREDHODNE RAZISKAVE

Že raziskava z naslovom Socialna ranljivost mladih iz leta 2000 je pokazala zaskrbljujočo sliko osmošolcev, pri katerih je opazna nizka stopnja rednega branja. Anketirani osmošolci so več posegali po revijah kot pa po knjigah. Rezultati raziskave avtorice Munda s področja bralnih navad osnovnošolcev kaže trend upadanja naklonjenosti branju s prehodom v višje razrede. Deklice so branju bolj naklonjene, posegajo raje po revijah, fantje pa po stripih.

Vir: (Mirjana Nastran-Ule. 2000. Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino).

Vir: (Ksenija Munda. 2010. Bralne navade učencev tretjega triletja v občini Ormož (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Maribor. Pridobljeno 15.1.2020 s spletne strani <http://dkum.uni-mb.si/IzpisGradiva.php?id=17009>).

Izposoja fizičnih knjig na dom v Mestni knjižnici Ljubljana se je v zadnjih 8 letih gibala kot prikazuje spodnja tabela:

Leto	Št. izposoj MKLJ
2012	77.958
2013	77.233
2014	76.020
2015	80.638
2016	76.427
2017	75.779
2018	76.207

Tabela 1: Izposoja fizičnih knjig na dom MKLJ

(Cobiss. (Online.) (Pridobljeno 22.12.2019), dostopno na <https://www.cobiss.si/kazalci/> .)

Iz tabele je razvidno, da izposoja fizičnih knjig v MKLJ v zadnjih desetih letih niha. V letu 2012 je bilo izposojenih 77.958 knjig, v letu 2015 je izposoja dosegla 80.638 knjig, nato pa ponovno upadla. V letu 2018 je bilo izposojenih 76.207 knjig.

V spodnji razpredelnici pa je prikazana izposoja knjižnih gradiv v zadnjih desetih letih v vseh splošnih knjižnicah v Sloveniji.

Leto	Št. izposojenih knjig
2009	23.111.965
2010	23.576.322
2011	24.552.901
2012	25.428.448
2013	25.067.252
2014	24.910.276
2015	24.902.815
2016	24.704.751
2017	23.366.535
2018	22.372.075

Tabela 2: Število izposojenih knjig v zadnjih desetih letih.

(Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana. Center za razvoj knjižnic – CeZar. (Online.) (Pridobljeno 19.2.2020), dostopno na <https://cezar.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php> .)

Podatke sem zaradi lažje razumljivosti ponazorila tudi z grafom:

Slika 9: Izposoja fizičnih knjig in elektronskih knjig na dom v splošnih knjižnicah v Sloveniji.

(Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana. Center za razvoj knjižnic – CeZar. (Online). (Pridobljeno 19.2.2020), dostopno na <https://cezar.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>.)

Iz razpredelnice in grafa je razvidno, da zadnji 2 leti izposoja pada približno 5% na leto. V zadnjih 10 letih je opaziti tako pozitivna kot negativna nihanja. V povprečju pa je vseeno zaznati negativen trend s približno 0,3% povprečnim letnim upadom izposoje. Razvidno je, da je do leta 2012 število izposojenih knjig naraščalo, po letu 2012 pa je pričelo upadati.

Menim, da je vzrok upadanju števila izposojenih knjig začetek množične uporabe mobilnih telefonov in razvoj druge moderne tehnologije, ki smo ji priča danes.

6 RAZISKOVALNI DEL

6.1 METODE DE LA

Ankete sem razdelila učencem od 5. do 9. razreda Osnovne šole Riharda Jakopiča. Učenci so ankete reševali od 16.12.2019 do 10.1.2020. Dobila sem 201 rešenih anket. Vzorec ankete je v prilogi 2. Rezultati in ugotovitve so prikazani v nadaljevanju šestega poglavja.

V okviru raziskovalnega dela sem opravila tudi intervju z založnikom, pisateljem in poznavalcem knjižnih ustanov Samom Rugljem. Intervjuvala sem ga 22.1.2020 v njegovi pisarni, kjer ima sedež njegovo podjetje. Intervju sem snemala, nato pa sem ga prepisala in uredila. Vseboval je dvanajst vprašanj. Trajal je približno eno uro. Urejen intervju sem poslala v pregled tudi Samu Ruglju.

6.1.1 Intervju

Samo Rugelj je pisatelj, ki je napisal več kot 19 knjig. Ureja tudi revijo Bukla, ki je brezplačno na voljo v vseh knjižnicah in drugih javnih mestih. Je lastnik založniške hiše Umco. Zdel se mi je zelo primeren, da mi poda širšo sliko obravnavane tematike v raziskovalni nalogi. Pisala sem mu in ga prosila za intervju. Pozitivno se je odzval, zato sem pripravila vprašanja, s katerimi so povezane tudi hipoteze te raziskovalne naloge.

Ko je bil Samo Rugelj še otrok, je knjižnico poleg izposojanja knjig obiskoval predvsem zaradi sobotnih ur pravljič. Pogosto jo je obiskoval tudi v osnovni šoli. Včlanjen je bil v več ljubljanskih knjižnic. V Pionirski knjižnici, ki jo je največkrat obiskal, je prebral ogromno knjig z otroškega oddelka, nato pa v nadstropju višje nadaljeval s knjigami za starejše.

V knjižnici si je predvsem izposojal knjige. Takrat še nisi mogel početi toliko stvari kot jih lahko danes, ko knjižnice organizirajo ogromno prireditev in podobno.

Danes knjižnice redko obiše zaradi lastnega veselja, bolj v primeru, če določene knjige nima doma. Zato meni, da ni običajen obiskovalec knjižnice. Je avtor nekaterih knjig in ga pogosto povabijo, predvsem v knjižnice izven Ljubljane. Obiše jih tudi zato, ker pri prevodih potrebujejo kakšne starejše knjige, v katerih so navedki, ki jih iščejo. Včasih gre v knjižnico po knjigo, ko razmišljajo o njenem prevodu in je ni možno kar tako dobiti.

Samo Rugelj pozna e-storitev »Biblos«, ki je ne uporablja ter »Cobiss«, ki ga uporablja vsakodnevno. Včasih obiše tudi spletno stran Mestne knjižnice Ljubljana.

Pravi, da se je v zadnjih tridesetih letih sistem knjižnic in število izposoj knjig v njih povečal. Letno se izposodi dvanajst knjig na prebivalca. Zato se mu zdi, da so knjižnice opravile ogromno nalogo pri ohranjanju bralne kulture pri nas. Večina občin v Sloveniji je zelo naklonjena knjižnicam, zato se je veliko knjižnic tudi povečalo, obnovilo in moderniziralo. V določenih mestih so knjižnice postale del širše zasnovanega kulturnega centra. V manjših krajih je knjižnica ključna ustanova, ki omogoča ljudem, da prihajajo v stik s kulturnimi vsebinami. Knjižnični sistem pri nas je postavljen tako, da lahko vsak, ne glede na socialno ozadje, dostopa do najnovejših knjig. V tem smislu je to tudi eden najboljših knjižničnih sistemov na svetu.

Pravi tudi, da je digitalizacija dobrodošla možnost za določen segment prebivalstva, ki rad bere knjige na takšen način. On tega ne uporablja. Zdi se mu, da dokler so knjige na voljo v tiskani obliki in v knjižnici, ni posebne potrebe, da bi jo brali z ekrana. Sploh pri mladih, kjer je prisotna prekomerna uporaba ekranov, se lahko pojavi kratkovidnost.

Je pa digitalizacija dobrodošla, ker lahko do e-knjig prideš brez da greš na kakršnokoli lokacijo. Predvsem, če si od knjižnice/knjig zelo oddaljen oz. imaš do njih težji dostop, so lahko e-knjige zelo dobrodošle. V Sloveniji bi se temu kot bralec poskušal izogibati, saj je knjižnična mreža zelo široka. Prav tako v manjše kraje prihajajo »biblio« avtobusi, ki ponujajo izposoj knjig. Tudi sicer je možno knjigo kupiti preko spletne knjigarne. Če pa

želiš slovenske knjige brati in živiš kje drugje na svetu, pa je e-verzija knjig zelo primerna za uporabo.

Pove, da je razvoj knjižnic do neke mere povezan s kulturo branja nasploh. Zadnja raziskava »Knjiga in bralci«, pri kateri je tudi sam sodeloval in je izšla tudi v knjižni obliki, kaže, da kot narod beležimo slabe trende branja knjig. Tako je pred knjižnicami tudi izziv, kako obdržati bralce ter kako jih izobraževati. Knjižnice imajo na voljo različne segmente literature; ene so lahkotnejšega tipa, ki gredo s polic kar same, za drug segment zahtevnejše literature pa potrebuje bralec predstavitev in priporočilo. To je naloga, ki jo imajo knjižnice pred seboj, s katero se bodo morale začeti ukvarjati, če ne želijo, da jim bo bralstvo začelo upadati.

Danes v knjižnici najbolj pogreša, da se knjižničarji bolj poglobljeno ne ukvarjajo z izposojajo knjig, ki ne gredo same od sebe s police. Pa da bi na podlagi podatkov, ki jih imajo o posameznikovi izposoji, priporočili določene nove knjige. Takšne, ki bi bile za bralčevo nadaljnje branje in izobraževanje najbolj primerne. Pove, da če na primer, nekoga zanima področje računalništva in tehnologije, si tudi izposoja knjige o tem. Takšnega uporabnika bi lahko knjižničar sam obveščal o novih knjigah, ki izidejo iz tega področja in ki bralca zanimajo. Nato pa bi se bralec sam odločil ali si bo te knjige izposodil.

Samu Ruglju se zdi, da institucije, kot je na primer Bralna značka, spodbujajo otroke v prvem delu osnovne šole k branju. V drugi polovici osnovne šole pa so bralne navade odvisne tudi od učiteljev slovenščine. Če učitelj slovenščine zna navduševati za branje in ne vidi vsega skupaj kot obveznost, potem je lahko to tudi generator dolgoročnega bralstva. Če pa učitelj v svojem delovniku ne najde časa niti za to, da bodo otroci povedali vsebino knjig za bralno značko, kar se tudi dogaja, potem je lahko rezultat teh učinkov bistveno nižji. Pove tudi, da je znotraj slovenskih osnovnih šol delež dokončane bralne značke med 15 in 75 odstotki. Za bralne navade osnovnošolcev sta najpomembnejša družina in šola. Tudi če šola ne opravi svoje naloge, lahko to nadomesti družina. Niso pa vse družine takšne in v teh primerih je šola pomemben faktor.

Meni, da je prva izbira osnovnošolcev knjižnica in ne knjigarna. Težava se pojavi, ker so v osnovnih in srednjih šolah šolske knjižnice večinoma slabo založene in ni novih knjig. Obstajajo standardi, kolikšna naj bi bila nabava; eno knjigo na učenca naj bi se kupilo letno, vendar se to upošteva le v 50 odstotkih. Zelo je odvisno od ravnatelja, koliko se zavzema, da ima šola dobro knjižnico. Če prva izbira ni šolska, je potem splošna knjižnica. Obenem pa je odvisno tudi od staršev, koliko imajo namen investirati v otroške in mladinske knjige. Zelo težko se opredeli glede izposoje knjig na spol. Pravi, da je na splošno jasno, da so punce bolj naklonjene branju, vendar sam ne bi tako generaliziral. Mogoče so fantje bolj navezani na ekrane, a tudi punce uporabljajo telefone. Zato težko to opredeljuje. Bolj gre za to, kaj človeka zanima in kakšna je vrednota branja znotraj družine.

Pove tudi, da bi šolske knjižnice to zagotovo izboljšale z boljšo ponudbo knjig in pripravljenostjo knjižničarja, da pozna knjige v knjižnici in da zna ustrezno svetovati. Pomembno je tudi, da zna navdušiti in poskrbi, da noben otrok ne odide iz knjižnice brez knjige. Glede splošnih knjižnic se je težje opredeliti, saj je več različnih socialnih okolij;

velika razlika je že med Mestno knjižnico Ljubljana in knjižnico v Medvodah, zato misli, da je potrebno za vsako okolje razviti svojo strategijo.

Pravi, da je te podatke o knjižnicah v Ljubljani in izven Ljubljane relativno težko med seboj primerjati. Mestna knjižnica Ljubljana je največja knjižnica v Sloveniji in ima tudi največ obiska. Vendar obiskovalci niso samo Ljubljančani, pač pa tudi drugi, na primer študenti, ki v Ljubljani študirajo. V nekem manjšem mestu ima knjižnica pomembnejšo vlogo. Na primer v Metliki ni knjigarne kot v Ljubljani, ki je lahko le sto metrov oddaljena od knjižnice. To pomeni, da če v knjižnici ni knjige, ki jo želimo, lahko ponjo gremo v knjigarno. Ker je pogosto gost na prireditvah v knjižnicah, opaža, da je ravno ljubljanska knjižnica glede na dogodke manj obiskana, saj je na isti dan običajno ogromno tudi druge raznovrstne kulturne ponudbe. V manjših mestih pa je dogodek v knjižnici mogoče edina stvar, ki se zgodi tisti dan. Zato se mu zdi, da je v manjših mestih bolj hvaležna publika ter se ljudje bolj odzivajo. Pravi, da se v Ljubljani publika manj odziva in sodeluje, razen seveda, če ne gre za kakšnega res znanega pisatelja.

Samo Rugelj pravi, da podatki kažejo, da se je število prodanih in izposojenih knjig v knjižnicah zmanjšalo. Posledično se je tudi branje knjig celega naroda v zadnjih letih zmanjšalo. V prostem času je na voljo več stvari, ki jih lahko počneš. Je pa po drugi strani vedno več višje izobraženih ljudi, za katere se smatra, da več berejo.

Slika 10: Samo Rugelj in jaz (Živa Filipič)

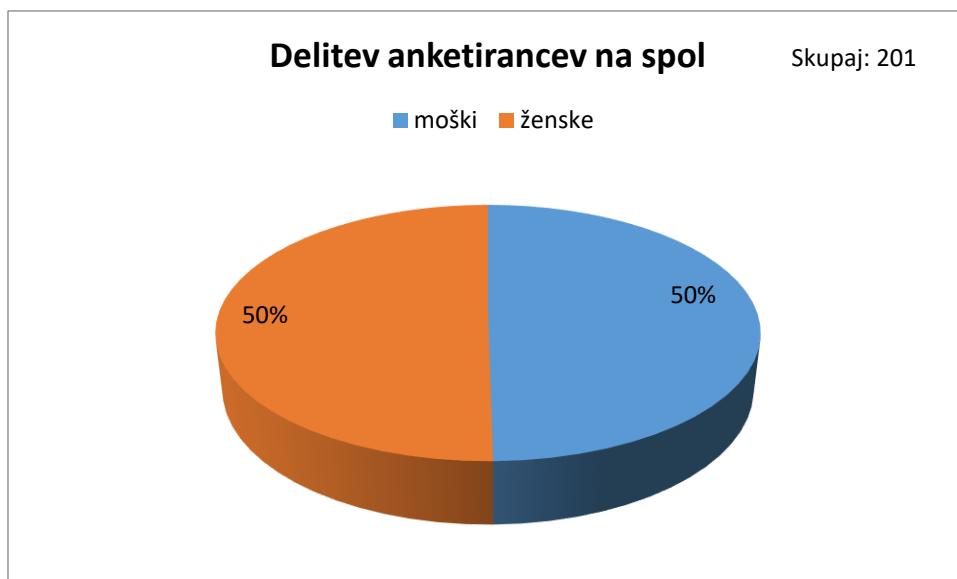
6.1.2 Ankete

Na podlagi določenih tez v raziskovalni nalogi sem pripravila vprašanja za anketo, namenjeno osnovnošolcem na OŠ Riharda Jakopiča, katero tudi sama obiskujem. Predlog ankete sem posredovala svoji mentorici, da jo pregleda ali doda še kakšno vprašanje. Končno verzijo ankete sem razdelila učencem od petega do devetega razreda, dvema oddelkoma na posamezni letnik. Skupno sem razdelila 201 anket. Vse izpolnjene ankete sem zbrala, podatke vpisala v preglednice ter za boljšo predstavbo pripravila tudi grafe.

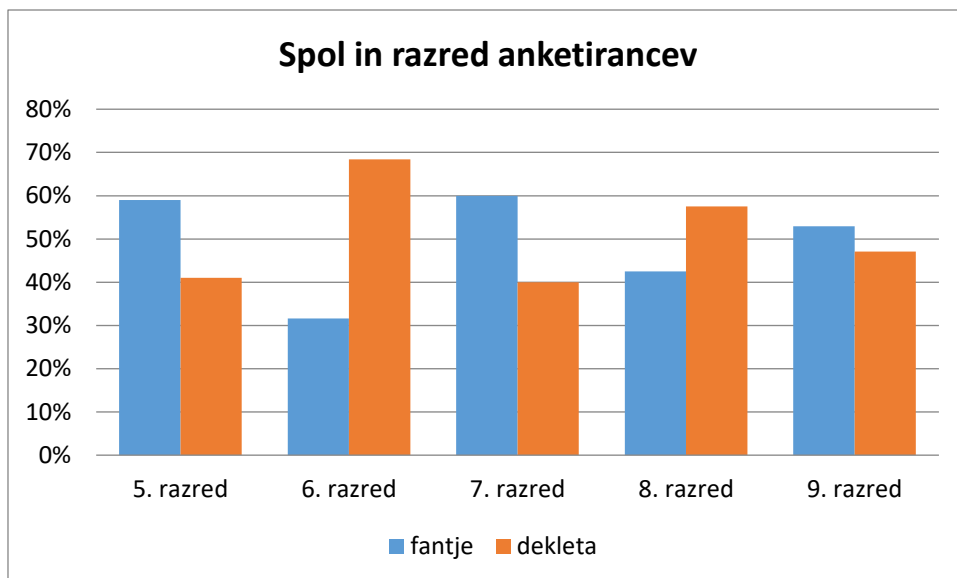
Anketiranje je potekalo od 16.12.2019 do 10.1.2020. Anketa je obsegala 9 zaprtih vprašanj.

6.2 REZULTATI ANKETE IN INTERVJUJA

V tem poglavju bom predstavila rezultate opravljene ankete. Prikazala jih bom z grafi. Ugotovitve bom podrobnejše predstavila v razpravi. Del razprave je namenjen tudi ključnim ugotovitvam pridobljenih v intervjuju.

Slika 11: Delitev anketirancev na spol

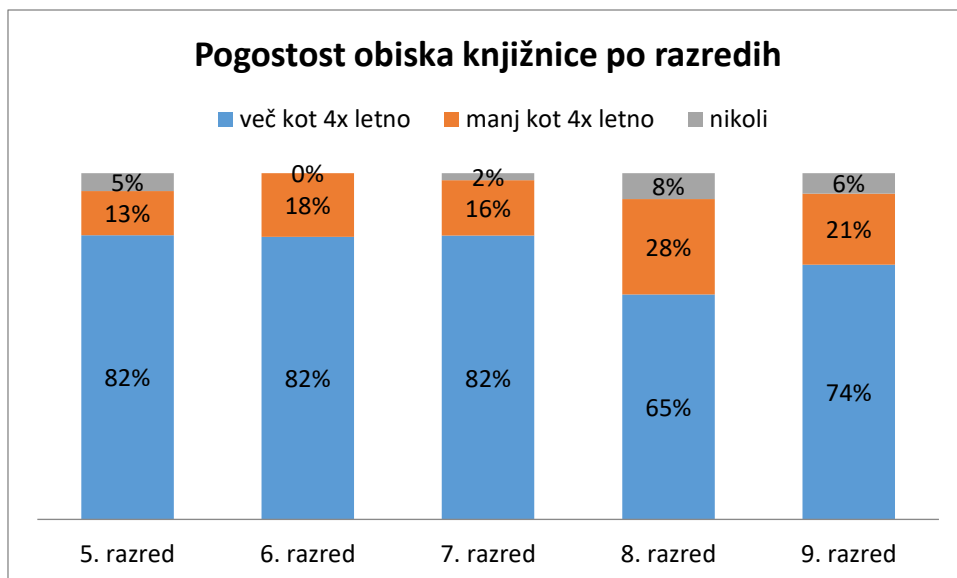

Slika 12: Delitev anketirancev na razred in spol

Na Osnovni šoli Riharda Jakopiča so trije oddelki petega razreda, trije oddelki šestega, sedmega, osmega in devetega razreda. V vsakem razredu sem anketirala po dva oddelka. Na anketo je skupno odgovorilo 201 učencev. Zajeto je bilo približno enako število fantov in deklet (Slika 11). Na anketo je odgovorilo 101 deklet, od tega 16 deklet iz petega razreda, 26 deklet iz šestega, 20 deklet iz sedmega razreda, 23 deklet iz osmega razreda in 16 deklet iz devetega razreda (Slika 12). Pri anketi je sodelovalo 100 fantov; od tega 23 fantov iz petega razreda, 12 fantov iz šestega razreda, 30 fantov iz sedmega razreda, 17 fantov iz osmega razreda in 18 fantov iz devetega razreda (Slika 12).

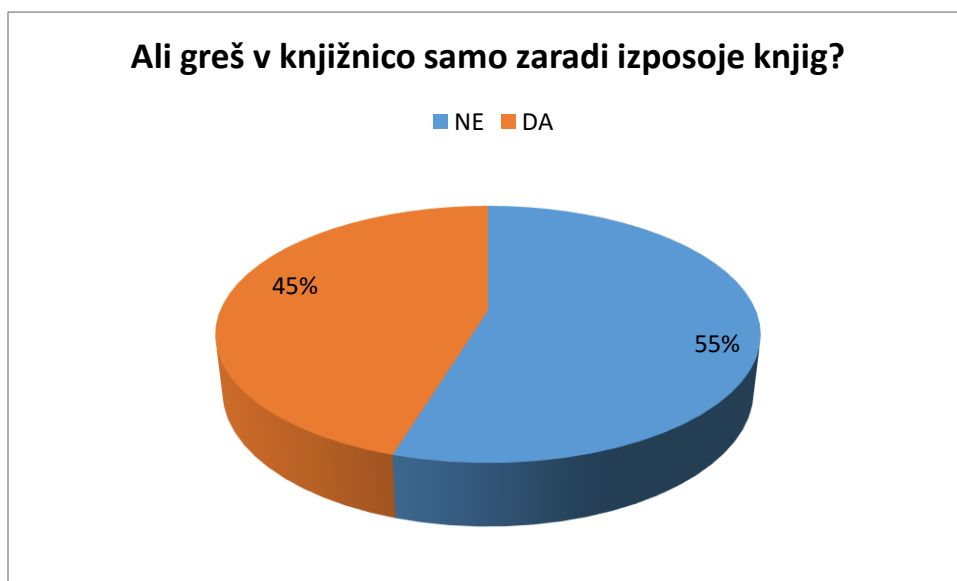

Slika 13: Kako pogosto obiščeš knjižnico?

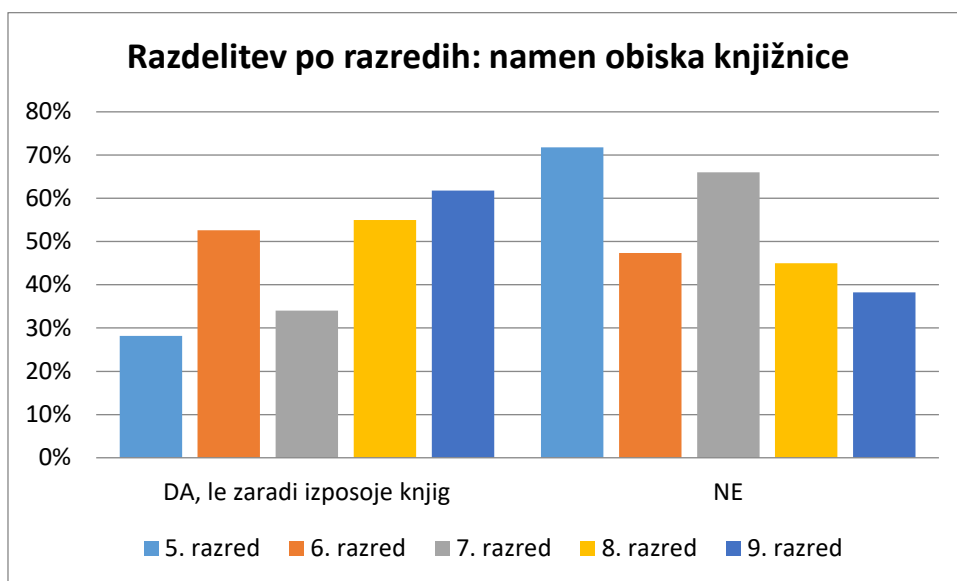
Slika 14: Pogostost obiska knjižnice glede na razred

Iz Slike 13 je razvidno, da večina anketiranih učencev obišče knjižnico več kot 4-krat letno (77 %). 19 % anketirancev knjižnico obišče manj kot 4-krat letno, 4 % anketirancev pa knjižnice ne obišče nikoli. Slika 14 prikazuje, da 82 % anketiranih petošolcev, šestošolcev in sedmošolcev, 65% anketiranih osmošolcev in 74 % anketiranih devetošolcev knjižnico obišče več kot 4-krat letno. 13 % anketiranih petošolcev, 18 % anketiranih šestošolcev, 16 % anketiranih sedmošolcev, 28 % anketiranih osmošolcev ter 21% anketiranih devetošolcev pa knjižnico obiščejo manj kot 4-krat letno. 5 % anketiranih petošolcev, 2 % anketiranih sedmošolcev, 8% anketiranih osmošolcev in 6 % anketiranih devetošolcev knjižnice ne obišče nikoli.

Slika 15: Ali greš v knjižnico le zaradi izposoje knjig?

S Slike 15 je razvidno, da večina anketirancev (55 %) v knjižnico ne hodi le zaradi izposoje knjig.

Slika 16: Prikaz namena obiska knjižnice, porazdeljeno po razredih Osnovne šole.

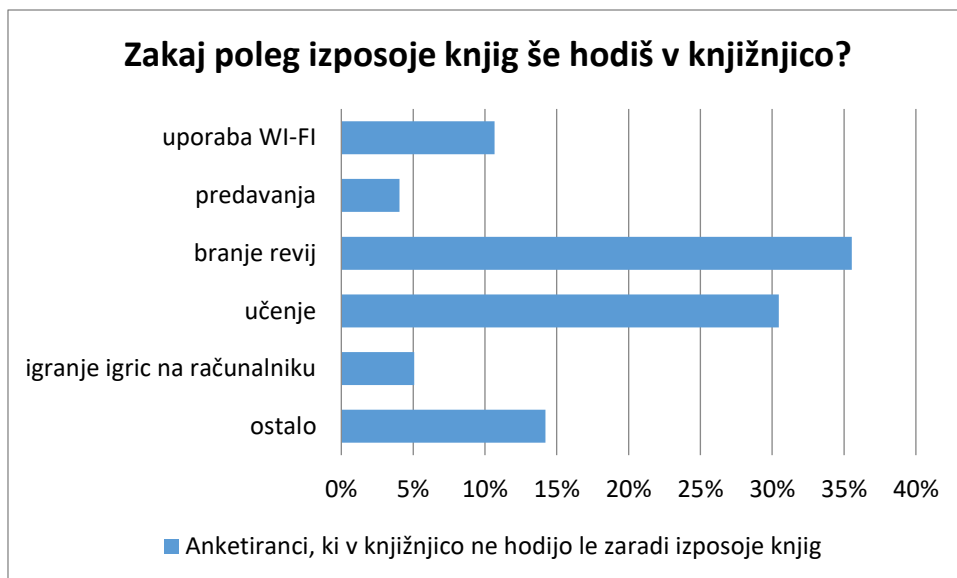
Večina anketiranih petošolcev (približno 70 %) knjižnico obišče poleg izposoje knjig tudi zaradi drugih storitev. Približno 29 % jo obišče le zaradi izposoje knjig.

Dobra polovica anketiranih šestošolcev (približno 53 %) hodi v knjižnico le zaradi izposoje knjig, ostalih 47 % anketiranih šestošolcev pa hodi v knjižnico tudi zaradi drugih razlogov.

Približno 66 % anketiranih sedmošolcev hodi v knjižnico poleg izposoje knjig tudi zaradi drugih razlogov. Približno 34 % anketiranih sedmošolcev hodi v knjižnico le z namenom izposoje knjig.

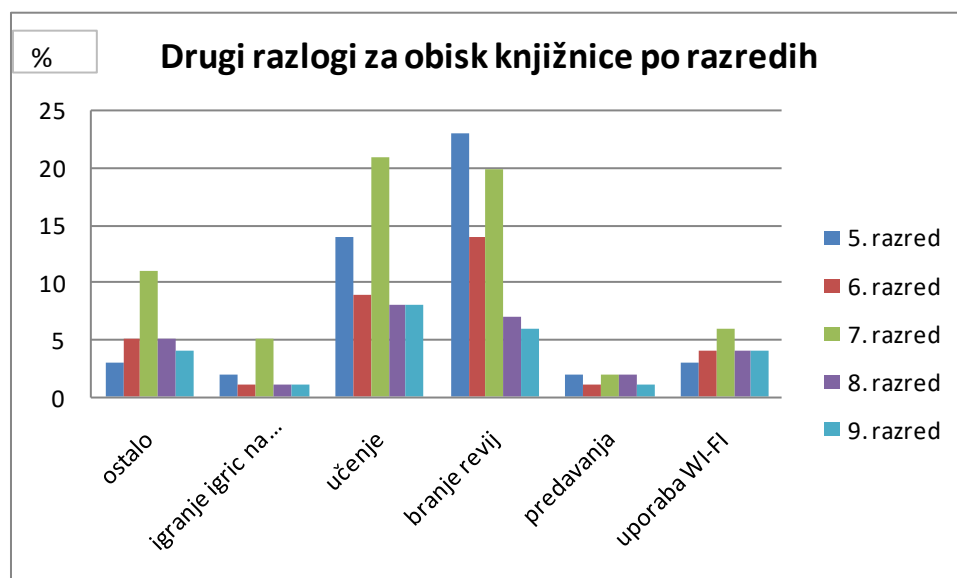
Osmošolci v večini (približno 55 %), obiščejo knjižnico le z namenom, da si izposodijo knjige. Zaradi uporabe drugih storitev knjižnico obišče približno 45 % anketiranih osmošolcev.

Približno 61 % anketiranih devetošolcev hodi v knjižnico samo zato, da si izposodi knjige, približno 39 % anketiranih devetošolcev pa obišče knjižnico tudi z drugimi nameni (Slika 16).

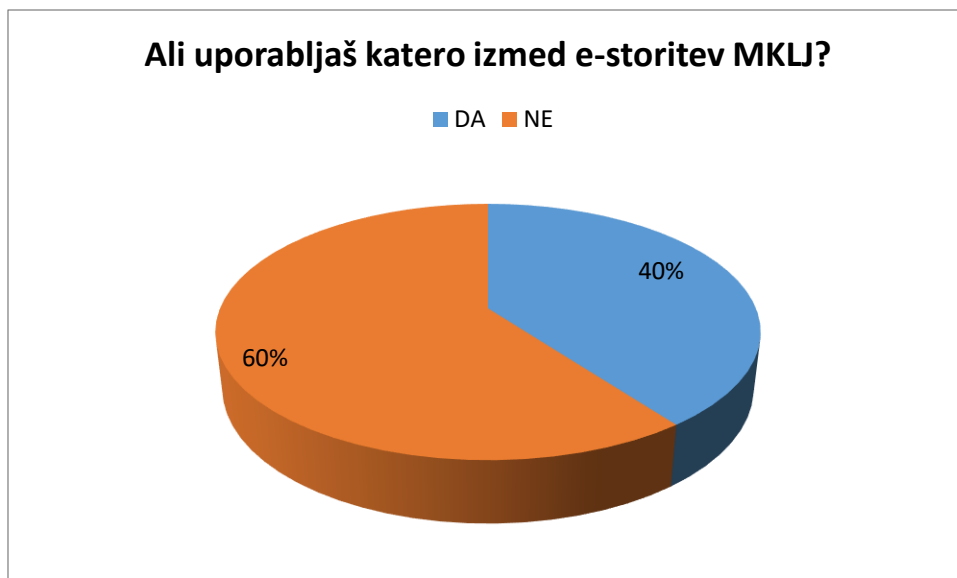
Slika 17: Zakaj poleg knjig še hodiš v knjižnico?

Anketirani učenci, ki knjižnice ne obiščejo le zaradi izposoje knjig, to obiščejo zaradi uporabe wi-fi-ja (približno 10 %), predavanj (približno 4 %), branja revij (približno 35 %), učenja (približno 30 %), igranja igrice na računalniku (5 %) in zaradi ostalih razlogov (približno 14%). Podatki so prikazani na Sliki 17.

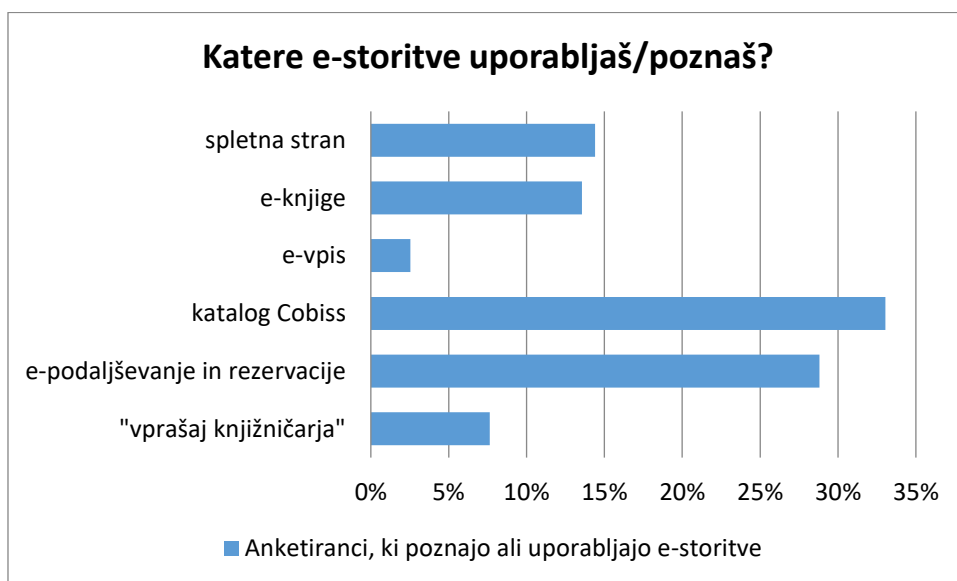
Slika 18: Drugi razlogi za obisk knjižnice po razredih.

S Slike 18 je razvidno, kaj vse anketirani učenci, razdeljeni po razredih, v knjižnici poleg izposoje fizičnih knjig počnejo. Večina anketiranih učencev petih razredov, v knjižnici poleg izposoje knjig najpogosteje bere revije, prav tako tudi večina anketiranih šestošolcev poleg izposoje fizičnih knjig bere revije. Večina anketiranih sedmošolcev se poleg izposoje fizičnih knjig uči. Tudi večina anketiranih osmošolcev v knjižnici poleg izposoje fizičnih knjig najraje bere revije. Večina anketiranih učencev devetega razreda pa se v knjižnici poleg izposoje knjig uči.

Slika 19: Ali uporabljaš katero izmed e-storitev, ki jih ponuja Mestna knjižnica Ljubljana?

S Slike 19 je razvidno, da večina anketiranih učencev (60 %) ne uporablja e-storitev, ki jih ponuja Mestna knjižnica Ljubljana.

Slika 20: Prikaz odgovora na vprašanje: Katere e-storitve uporabljaš/ poznaš ?

S Slike 20 je razvidno, da 14 % anketiranih učencev uporablja oziroma pozna spletne strani Mestne knjižnice Ljubljana. 14 % anketiranih učencev uporablja oziroma pozna e-knjige, 3 % anketiranih učencev pozna oziroma uporabljajo e-vpis, 33 % anketiranih učencev pa pozna oziroma uporablja e-storitev katalog Cobiss. 29 % anketiranih učencev pozna oziroma uporablja e-podaljševanje, 8 % anketiranih učencev pa uporablja oziroma pozna e-storitev Vprašaj knjižničarja.

6.2.1 Razprava

Pri reševanju anket o vlogi knjižnic v digitalni dobi je sodelovalo 201 učencev od petega do devetega razreda Osnovne šole Riharda Jakopiča; od tega 100 fantov in 101 deklet.

Na podlagi pridobljenih rezultatov anket ugotavljam, da večina (77%) vseh anketiranih učencev knjižnico obišče več kot 4-krat letno. Je pa obisk knjižnic v višjih razredih (8. in 9. razred) nižji kot v nižjih razredih (5., 6. in 7. razred). Podobno sem tudi pričakovala, saj menim, da imajo starejši učenci več obveznosti in v knjižnici ne preživljajo toliko prostega časa, pa tudi upada zanimanje za branje, kot sta prikazali raziskovalki Mirjana Nastran-Ule in Ksenija Munda. Prav tako bolj pogosto uporabljajo mobilne telefone, kjer najdejo veliko informacij.

Devetošolci največkrat obiščejo knjižnico prav zaradi izposoje knjig (62 %). Takoj za njimi so osmošolci (55 %). Ti knjižnico raje obiščejo zaradi izposoje knjig, ne pa zaradi drugih dejavnosti, ki jih knjižnice ponujajo, kot na primer igranje igrice, predavanja itd. Svoj prosti čas zelo verjetno raje posvečajo drugim stvarem. Ravno obratno pa je pri anketiranih učencih 5. in 7. razreda. Večina (72 % petih razredov in 66 % sedmih razredov) obišče knjižnico zaradi ostalih storitev, ki jih Mestna knjižnica Ljubljana ponuja. Iz pridobljenih rezultatov anket je razvidno, da 55 % vseh anketiranih učencev obišče knjižnico tudi zaradi drugih namenov, ne le zaradi izposoje knjig. To je zelo verjetno posledica široke programske ponudbe knjižnic. Od teh 55% anketiranih učencev, ki ne obiščejo knjižnice le zaradi izposoje knjig, jih 36% obišče knjižnico tudi zaradi branja revij in stripov, na drugem mestu pa je učenje (30 %).

Ti podatki so spodbudni, saj kažejo, da anketirani osnovnošolci poleg telefonov še vedno radi primejo v roke tudi kakšno revijo, če že ne knjigo. Najmanj obiskana so predavanja (4 %). Pričakovala sem, da bo najbolj popularna dejavnost igranje igrice na računalniku, vendar so bili rezultati ravno nasprotni (delež učencev, ki igrajo računalniške igrice v knjižnici, je le 5%). Računalniške igrice igrajo le učenci iz nižjih razredov (največ v 7. razredu, pa tudi 5. in 6. razred). 11 % anketirancev prihaja v knjižnice zaradi uporabe brezplačnega brezžičnega omrežja.

Z anketo sem preverila tudi poznavanje e-storitev. Večina anketiranih učencev (60 %) ne pozna ali uporablja e-storitev, ki jih Mestna knjižnica Ljubljana ponuja. Od anketiranih učencev, ki uporabljajo e-storitve, je najbolj poznan in uporabljen katalog Cobiss (33 %). Takoj za njim je e-storitev Moja knjižnica. 29 % anketiranih učencev pozna oziroma uporablja to e-storitev za podaljševanje in rezerviranje knjig. To je relativno malo glede na to, da večina učencev knjižnico obišče več kot 4-krat letno in gre za storitev, ki je zelo uporabna. Prek Moje knjižnice lahko preveriš razpoložljivost določene knjige, jo rezerviraš ali podaljšaš brez obiska knjižnice. Najmanj poznani in uporabljeni e-storitvi sta e-vpis (približno 3 %) in Vprašaj knjižničarja (približno 7 %).

Za namen raziskovalne naloge sem naredila tudi intervju s Samom Rugljem. Ta pravi, da podatki kažejo, da se je število prodanih in izposojenih knjig v knjižnicah zmanjšalo. Posledično se je tudi branje knjig generalno v zadnjih letih zmanjšalo. V prostem času je na voljo več stvari, ki jih lahko počnemo. Samo Rugelj mi je tudi povedal, da sta za bralne navade osnovnošolcev najpomembnejši družina in šola. Zdi se mu, da institucije kot na primer Bralna značka, otroke v prvem delu osnovne šole spodbujajo k branju, v drugem delu osnovne šole pa je za bralne navade učencev pomemben tudi učitelj slovenščine. Meni, da je težko opredeliti, kdo več bere – fantje ali dekleta, bolj je to odvisno od stvari, ki človeka veselijo in zanimajo. Ker je Samo Rugelj pogosto gost v različnih knjižnicah po Sloveniji, opaža razlike med njimi. Pravi, da se je v Ljubljani vloga knjižnic bistveno bolj spremenila kot v manjših krajih. To opažam tudi sama, saj sem članica več knjižnic v Sloveniji. Na primer v Knjižnici Piran nimajo toliko računalnikov kot v Mestni knjižnici Ljubljana. On v manjših krajih opaža večji obisk in sodelovanje na predavanjih, saj je to tam mogoče edini dogodek tisti dan.

7 ZAKLJUČEK

Vloga knjižnic v digitalni dobi se spreminja. V teoretičnem delu sem predstavila, kako so knjižnice nastale, kaj je njihova naloga in kaj se je spremenilo s pojavom digitalizacije. Trend izposoje knjižnih gradiv v splošnih knjižnicah v zadnjih desetih letih niha, a gledano dolgoročno v povprečju ves čas pada (približno 0,3 % letno, padec po letu 2012 je bolj izrazit-v zadnjih dveh letih skoraj 5 % na leto). To potrjuje tudi Samo Rugelj, ko navaja, da se je število tako prodanih kot izposojenih knjig v knjižnicah zmanjšalo. Posledično se v zadnjih letih zmanjšuje tudi branje knjig.

Želela sem ugotoviti, kako vlogo knjižnic doživljajo moji vrstniki, zato sem v praktičnem delu analizirala rezultate anket, ki so jih izpolnjevali učenci OŠ Riharda Jakopiča. Zanimalo me je, kako pogosto obiščejo knjižnico, kaj tam počnejo in katere e-storitve poznajo.

Rezultati so pokazali, da je večina učencev članov Mestne knjižnice Ljubljana. 77 % anketiranih učencev knjižnico obišče več kot 4-krat letno. Pri tem je delež anketiranih učencev 5., 6. in 7. razreda, ki knjižnico obišče več kot 4-krat letno, najvišji (82 %). Vendar ti, v knjižnico ne hodijo le zaradi izposoje knjig, temveč tudi zaradi ostalih storitev, ki jih te ponujajo. Najvišji delež učencev, ki hodijo v knjižnico zgolj zaradi izposoje knjig, je pri devetošolcih. Takoj za njimi so osmošolci.

Anketa je pokazala, da 55 % vseh anketiranih učencev obišče knjižnico tudi zaradi ostalih storitev in ne le zaradi izposoje knjig. Ti v večini primerov berejo revije ali stripe. Mlajši jo obiščejo pogosteje in jim knjižnica predstavlja prostor tudi za druge aktivnosti.

Mestna knjižnica Ljubljana uvaja vedno večje število e-storitev, ki pa jih 60 % anketiranih učencev ne pozna oz. ne uporablja. Pred začetkom raziskovalne naloge tudi sama nisem

poznala veliko e-storitev; uporabljala sem le katalog Cobiss in Mojo knjižnico. Zato menim, da bi knjižnice morale prevzeti aktivnejšo vlogo pri približevanju e-storitev mladim. Kot pravi Samo Rugelj, so knjižnice opravile ogromno nalogo pri ohranjanju bralne kulture v Sloveniji na splošno. Potrjuje pa, da ostaja pred njimi tudi izziv, kako obdržati bralce in jih izobraževati.

- Hipoteza 1: *Knjižnica ni več samo prostor za izposajo knjig.*

To hipotezo lahko potrdim. Ugotovila sem, da 55 % anketirancev knjižnico obišče tudi zaradi drugih namenov, ne le zaradi izposoje knjig. Največ anketirancev knjižnico obišče, poleg izposoje knjig, zaradi branja revij in stripov, sledi pa učenje. Obiščejo jo tudi zaradi brezplačnega mobilnega omrežja, igranja igrice na računalniku, predavanj in ostalega.

- Hipoteza 2: *Učenci od petega do devetega razreda OŠ Riharda Jakopiča Mestna knjižnico Ljubljana (MKLJ) zaradi izposoje knjig obiščejo manj kot 4-krat na leto.*

To hipotezo lahko ovržem. Izkazalo se je, da 77 % anketiranih učencev od 5. do 9. razreda knjižnico obišče več kot 4-krat letno.

- Hipoteza 3: *Večina anketiranih uporabnikov (60 %) je slabo obveščeni o e-storitvah, ki jih izvaja Mestna knjižnica Ljubljana (MKLJ).*

To hipotezo lahko potrdim. 60 % anketiranih učencev ne pozna oziroma ne uporablja e-storitev, ki jih ponuja Mestna knjižnica Ljubljana (MKLJ).

- Hipoteza 4: *Izposoja knjižnih gradiv v zadnjih desetih letih upada.*

To hipotezo lahko potrdim. S pomočjo spletnih virov in predhodnih raziskav sem ugotovila, da izposoja knjižnih gradiv v zadnjih desetih letih postopoma upada. Še posebej izrazito pa je padanje predvsem v zadnjih letih.

Menim, da bi na to temo lahko naredili še veliko raziskav. Bolj podrobno bi lahko raziskovali naklonjenost branju glede na spol. Zanimiva raziskava bi zagotovo nastala tudi na temo aktivnosti knjižničarja (kako pogosto priporoči določene knjige, ali pri otrocih dobro promovira branje itd.). V prihodnjih raziskavah bi lahko raziskali tudi, koliko knjig prebere povprečen Slovenec na leto.

8 ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici, ge. Mateji Razgor, ki me je usmerjala in mi pomagala pri pisanju raziskovalne naloge.

Hvala vsem učencem od petega do devetega razreda OŠ Riharda Jakopiča, ki so bili pripravljeni rešiti ankete.

Zahvalila bi se tudi g. Samu Ruglju, ker si je vzel čas in prijazno odgovarjal na moja vprašanja v zvezi z raziskovalno nalogo. Pri tem sem izvedela veliko koristnih informacij.

Na koncu se zahvaljujem tudi svoji babici, ki mi je pomagala pri iskanju knjižnih virov, ter staršema, ki sta me ves čas podpirala in me spodbujala, tudi ko se je kje kaj zalomilo.

9 LITERATURA IN VIRI

1. DOLAR, Jaro. 1982. Spomin človeštva. Ljubljana: Cankarjeva založba. str. 12
2. Knjižnica Ivančna Gorica. 2008. Animirana zgodovina knjižnic: Od najstarejših ohranjenih knjig do danes. (Online.) (Pridobljeno 18. 12. 2019), dostopno na https://www.youtube.com/watch?v=OY5O_KI1BdE&feature=player_embedded
3. Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana. BibSiSt online. (Online.) (Pridobljeno 13. 11. 2019), dostopno na <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/definicije/index.php?c=11>
4. Republika Slovenija. 8. 11. 2001. Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije (PIS). (Online.) (Pridobljeno 14. 11. 2019), dostopno na http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442&sa=X&ved=2ahUKEwjalc_roJTnAhWK_KQKHVjwBpsQFjAAegQIAhAB#
5. Ministrstvo za kulturo RS. Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028. (Online.) (Pridobljeno 15. 12. 2019), dostopno na <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/2ffbd52377/Strokovna-priporocila-in-standardi-za-splosne-knjiznice.pdf>
6. Mestna knjižnica Ljubljana. Pravilnik o poslovanju Mestne knjižnice Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 16. 11. 2019), dostopno na <https://www.mklj.si/zauporabnike/pravilnik-o-poslovanju-knjiznice>
7. Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 23. 11. 2019), dostopno na <https://www.mklj.si/knjiznica-siska>
8. GORENŠEK, Tilen. Digitizacija, digitalizacija in digitalna transformacija. (Online.) (Pridobljeno 20. 11. 2019), dostopno na <https://ipm.si/homopolitikus/digitizacija-digitalizacija-in-digitalna-transformacija/>
9. Narodna univerzitetna knjižnica Ljubljana. 2006. Strategija razvoja Digitalne knjižnice Slovenije – dLib.si 2007-2010. (Online.) (Pridobljeno 22. 11. 2019), dostopno na spletnem naslovu: http://www.dlib.si/documents/2007/Strategija_Dlib.pdf
10. BANDUR, Simona. 2020. Tvit iz knjigarne: »Niti ene knjige nismo prodali, \$0.00«. V: Delo, 18. Januar 2020, 62/14, str. 21.

11. Center za razvoj knjižnic. 2018. Definicije 2018. (Online.) (Pridobljeno 29. 2. 2020), dostopno na https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/definicije/definicije_2018.pdf
12. Mestna knjižnica Ljubljana. Storitve. (Online.) (Pridobljeno 23. 11. 2019), dostopno na <https://www.mklj.si/>
13. Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 2. 1. 2020), dostopno na https://www.cobiss.si/referencni_servis/#more
14. Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 2.1.2020), dostopno na <https://www.mklj.si/storitve/moja-knjiznica>
15. Cobiss. (Online.) (Pridobljeno 2. 1. 2020), dostopno na <https://plus.cobiss.si/opac7/help>
16. Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana. Definicije 2018. (Online.) (Pridobljeno 19. 2. 2020), dostopno na spletnem naslovu: https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/definicije/definicije_2018.pdf
17. Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 3. 1. 2020), dostopno na <https://www.mklj.si/gradivo/biblos>
18. Mestna knjižnica Ljubljana. (Online.) (Pridobljeno 3. 1. 2020), dostopno na <https://www.mklj.si/aktualno/item/19270-spletne-vpis-v-knjiznico#.Xg8eIFVKjIU>
19. NASTRAN-ULE, Mirjana. 2000. Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
20. MUNDA, Ksenija. 2010. Bralne navade učencev tretjega triletja v Občini Ormož (diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Maribor. Pridobljeno 15. 1. 2020 s <http://dkum.uni-mb.si/IzpisGradiva.php?id=17009>
21. Cobiss. (Online.) (Pridobljeno 22. 12. 2019), dostopno na <https://www.cobiss.si/kazalci/>
22. Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana. Center za razvoj knjižnic – CeZar. (Online.) (Pridobljeno 19.2.2020), dostopno na <https://cezar.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>

10 PRILOGA

PRILOGA-VPRAŠANJA ZA INTERVJU

- Ste kot osnovnošolec pogosto obiskovali splošno knjižnico? S kakšnim namenom (izposoja knjig, branje v čitalnici, učenje ...)?
- Glede na to, da ste lastnik založbe UMco, ste s knjigami ves čas obdani. Ali se kdaj zgodi, da obiščete knjižnico tudi danes?
- Uporabljate oziroma poznate katere izmed e-storitev, ki jih ponuja Mestna knjižnica Ljubljana?
- Vloga knjižnic se spreminja. Kaj se vam zdi največja prednost?
- Kaj menite o digitalizaciji na splošno (e-knjige, e-storitve)?
- Kako vidite razvoj knjižnic v prihodnosti?
- Kaj v današnjem času v knjižnicah pogrešate?
- Kakšno je vaše mnenje o bralnih navadah osnovnošolcev? Mislite, da je njihova prva izbira knjižnica ali knjigarna?
- Menite, da se razlikujejo bralne navade glede na spol?
- Kaj bi po vašem mnenju lahko naredili za doseganje višjega obiska knjižnic?
- Se knjižnice po vašem mnenju več obiskuje izven Ljubljane in drugih urbanih mest?
- Ali manjša izposoja v zadnjih letih kaže na to, da osnovnošolci manj berejo ali pa uporabljajo le druge medije oz. več knjig kupujejo?

PRILOGA-ANKETNI-VPRAŠALNIK

Anketa za raziskavo o vlogi knjižnic v digitalni dobi

Sem Živa Filipič, učenka 8.a-razreda, in pripravljam raziskovalno nalogo z naslovom ***Vloga splošnih knjižnic v digitalni dobi se spreminja (primer Knjižnice Šiška)***.

Namen raziskave je ugotoviti, ali se in kako se vloga knjižnic v digitalni dobi spreminja. Anketa je anonimna in vsi podatki bodo uporabljeni le za pripravo te naloge.

Že vnaprej se vam lepo zahvaljujem za vaše odgovore, saj mi bodo zelo pomagali pri delu.

.....

1. Katerega spola si ? (Obkroži.)
 - a) Ženski.
 - b) Moški.
2. Kateri razred obiskuješ?
 - a) 5.
 - b) 6.
 - c) 7.
 - č) 8.
 - d) 9.
3. Ali si član/-ica Mestne knjižnice Ljubljana (MKLJ)?
 - a) DA .
 - b) NE.

Če si obkrožil/-a NE, član katere knjižnice si ? (Napiši.)

4. Kako pogosto obiščeš knjižnico? (nNe velja obisk šolske knjižnice)
 - a) Več kot 4-krat letno.
 - b) Manj kot 4-krat letno.
 - c) Nikoli.
5. Kako pogosto obiščeš knjižnico zaradi izposoje knjig za obvezno šolsko branje?
 - a) Več kot 4-krat letno.
 - b) Manj kot 4-krat letno.
 - c) Nikoli.
6. Kako pogosto obiščeš knjižnico zaradi prireditvev?
 - a) Več kot 4-krat letno.
 - b) Manj kot 4-krat letno.
 - c) Nikoli.
7. Kako pogosto obiščeš knjižnico zaradi sprostitev?
 - a) Več kot 4-krat letno.
 - b) Manj kot 4-krat letno.
 - c) Nikoli.
8. Ali greš v knjižnico samo zaradi izposoje knjig?
 - a) DA.
 - b) NE.

Če si obkrožil/-a NE, kaj vse še v knjižnici počneš? Obkrožiš lahko več odgovorov.

- a) Uporaba brezžičnega omrežja (WI-FI).
- b) Igram igrice na računalniku.
- c) Učim se.
- d) Berem revije/stripe.
- e) Grem na predavanja.
- f) Ostalo-napiši: _____

9. Ali uporabljaš katero izmed e-storitev, ki jih ponuja Mestna knjižnica Ljubljana?
 - a) DA.
 - b) NE.

Če DA, katero?

- a) »Vprašaj knjižničarja«
- b) »Moja knjižnica« (podaljševanje, rezervacija)«
- c) »Katalog COBISS«
- d) »E-vpis«
- e) »E-izposoja e-knjig«
- f) »Spletne strani knjižnice«

Hvala za tvoj čas.

Živa Filipič